

DÓRA ZOLTÁN:

A MIATYÁNK SZÖVEGÉNEK ÉRTELMEZÉSÉHEZ

Elektronikus levélben jutott el hozzám egy szöveg, amelyben Maleczki József nyelvész kifogásolja a Miatyánk közhasználatban lévő fordítását, és közreadja annak „modern átírását”. (Maleczki írása több internetes portálon, fórum-oldalon, pamfletben is megjelent.[1]) A hozzám küldött levél szerzője szinte „szentségtörés”-nek minősítette az ima szövegébe való beavatkozást. Én úgy vélem, hogy nem szentségtörésről, hanem egy kísérletről van szó, amelynek célja a jobbítás, a kommunikáció pontosságára való törekvés – a jó szándékú kísérlet viszont csak részben éri el a célját.

Közismert, hogy a Miatyánk, pontosabban az Úr imája Máté (6,9-13.) és Lukács (11,2-4.) evangéliumában olvasható. Azt is tudjuk, hogy az Újszövetséget görögökből fordították. Az egyes Biblia-fordítások a lényeg tekintetében nem térnek, és nem is térhetnek el az eredeti szövegtől, hiszen bizonyos kifejezéseknek teológiaiilag meghatározott jelentésük van. A nyelvi megformáltság azonban az adott kortól függően eltérő lehet. A szent szövegek is alkalmazkodnak az élő nyelvhasználathoz, hiszen az imát csak akkor lehet szívből mondani, ha az imádkozó érti is azt.

A Miatyánk alábbi fordításait az Internetről töltöttem le:[2]

1. „Mi Atyánk, ki vagy a mennyekben, szenteltessék meg a te neved;

Jöjjön el a te országod; legyen meg a te akaratod, mint a mennyben, úgy a földön is.

A mi mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma. És bocsásd meg a mi vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk azoknak, a kik ellenünk vétkeztek; És ne vígy minket kísértetbe, de szabadíts meg minket a gonosztól. Mert tiéd az ország és a hatalom és a dicsőség mind örökké. Ámen!” (Károli Gáspár fordítása.)

2. „Mi Atyánk, aki a mennyekben vagy, szenteltessék meg a neved,

jöjjön el az országod, legyen meg az akaratod, amint a mennyben, úgy a földön is.

Mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma, s bocsásd meg a vétkeinket, amint mi is megbocsátottunk az ellenünk vétkezőknek.

És ne vígy minket kísértésbe, hanem szabadíts meg a gonosztól.” (Szent István Társulat fordítása.)

3. „Mi Atyánk, aki a mennyekben vagy, szenteltessék meg a te neved,

jöjjön el a te országod, legyen meg a te akaratod, amint a mennyben, úgy a földön is;

mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma,

és bocsásd meg vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek;

és ne vígy minket kísértésbe, de szabadíts meg a gonosztól; mert tiéd az ország, a hatalom és a dicsőség mindörökké. Ámen.” (Református Biblia-fordítás.)

A három fordítás közül a Szent István Társulaté áll legközelebb a mai nyelvhez, bár a szentmisén a közös imádkozáskor nem ezt használjuk. Mint érdekességet említem meg, hogy a birtokviszony kifejezésére birtokos személyjeles főnevek vannak a szövegben, mivel nyelvünkben a birtokos személyjel önmagában is utal a birtokos személyére és számára. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a birtokos személyét jelölő személyes névmás szerepe épp a kiemelés, a hangsúlyozás, tehát ez nem pleonazmus. Ezt az alábbi példák is igazolják.

Máté is, Lukács is leírja, hogy Jézus a szenvedése előtti éjszakán az Olajfák hegyére ment és ott imádkozott az Atyához. Máté evangéliumában ezt olvassuk: „Atyám, ha lehetséges, kerüljön el ez a kehely, de ne úgy legyen, amint én akarom, hanem, amint te.” (Mt 26,39-40.) Lukács szövege is hasonló: „Atyám, ha lehetséges, vedd el tőlem ezt a kelyhet, de ne az én akaratom teljesedjék, hanem a tiéd.” (Lk 22,42-43.)

A birtokos személyére utaló személyes névmások (én, te), ahogy a Miatyánkban is, hangsúlyosak, és szembeállítást fejeznek ki, amit a de kötőszó még inkább felerősít. Hasonló szerepe van a te névmásnak az Angyali üdvözlés következő mondatában: „Legyen nekem a te ígéd szerint”. Ezekben az idézetekben kimondatlanul benne van a folytatás: nem az én akaratom szerint, hanem úgy, ahogy te akarsz.

Egy helyen a mai helyesírástól eltérő alakot figyelhetünk meg: a víz ige felszólító mód egyes szám második személyű rövid alakjában rövid i áll. A helyes szóalak ezzel szemben a vígy. Ez utóbbi található a református fordításban is. A reformátusok szóhasználatában egyébként megfigyelhető, hogy a köznyelvi i a kiejtésben gyakran hangzik í-nek: dicséret, Íge. Károlinál, szemben a Szent István Társulat által kiadott és a mai református szöveggel, az aki vonatkozó névmást a rövidebb alak, a ki helyettesíti. Nála a birtokos személyére utaló névmások még gyakoribbak: a mi mindennapi kenyerünket, a mi vétkeinket. Az ellenünk vétkezőknek szó szerkezet helyett azonban mellékmondat áll: akik ellenünk vétkeztek. A Károli-fordításban, mai szóhasználattal ellentétben, kísértet olvasunk a kísértés helyett. A két szó jelentésének elkülönüléséről még később szólunk,

megemlíti azonban a szintén 16. századi prédikátornak, Bornemisza Péternek az Ördögi kísértetek című művét, amelyben a korabeli jelentés tükröződik.

A kizáró ellentétes mondat kötőszavaként egyedül a Szent István Társulat által kiadott fordításában áll: hanem. Erre egyébként Maleczki József szövegének vizsgálatakor visszatérünk.

A református változatban az ima így fejeződik be: „Mert tiéd az ország, a hatalom és a dicsőség.” A mai katolikus szentmise liturgiájában, amikor elhangzik a „Szabadíts meg a gonosztól” mondat, a pap még a következőt teszi hozzá: „Szabadíts meg, kérünk minden gonosztól, adj kegyesen békét napjainknak, hogy irgalmadból mindenkor bűn és baj nélkül éljünk, amíg reménykedve várjuk az örök boldogságot, és Üdvözítőnknek, Jézus Krisztusnak dicsőséges eljövetelét.” A hívek ezután zárják le az imát: „Mert tiéd az ország, a hatalom és a dicsőség, mindörökké. Amen.” Mint tudjuk, a II. Vatikáni Zsinat előtt a római katolikus liturgia nyelve latin volt. Ezen a nyelven hangzott el a Miatyánk is. A pap mondta (énekelte) végig a szöveget, a kántor pedig az utolsó tagmonddal – „Sed libera nos a malo” – zárta le az imát. A hívek bár nem értették a latin nyelvet, az „érthetlenség” felerősítette a misztikumot. Az anyanyelvi miszésre való áttérés viszont aktívabb résztvevőkké tette a szentmise résztvevőit.

Maleczki József valószínűleg úgy véli, hogy az ő interpretálásában az Úr imája érthetőbb lesz a hívek számára, közelebb áll a „többségi” nyelvhasználathoz. Először lássuk a Lukács és Máté evangéliuma közötti eltéréseket, amelyekre Jelenits István piarista tanár részletesen rámutat. Többek között a következőket írja: „A két változat között mutatkozó eltéréseket a két evangélium környezetének különbsége teszi érthetővé. Máté zsidóból lett keresztény közösségnek szánta művét, a Miatyánkot is olyanok elé adta, akik régóta ismerik, s főként arra kell ügyelniük, hogy el ne lankadjon a figyelmük, tiszteletük, meg ne kopjanak bennük a Jézustól tanult szavak.

Lukács pogányból lett keresztények számára írt, kezdők, esetleg csak érdeklődők számára, s a Miatyánkjá azok kezébe való, akik most tanulnak keresztény módon imádkozni.”[3] Egy ilyen eltérés mindjárt az ima elején megtalálható. Lukács evangéliumában a megszólítás egyetlen szóból áll: Atyánk! Máté viszont értelmező jelzős szerkezettel fejezi ki a vocativust: „Atyánk, mennyei!” Jelenits István szerint „Jézus imádságát »hozzaigazították« a zsinagógában ismerős imádságok stílusához.” Az imakezdést is ezzel a „hozzaigazítással” magyarázza a szerző, „ezért az Atya! megszólítás mellé odakerül a mennyei értelmező. Lukács szövege viszont a

szókincsében igazodott a hellénista közösségek lehetőségeihez, a számukra nehezen érthető fordulatokat természetesebbekkel cserélve föl. Ezekből az árnyalatbeli alakításokból a mi fordításunk csak kettőt tükröz. A ma helyett a naponta szót, s a megbocsátottunk múlt ideje helyett a megbocsátunk jelen idejét.”[4]

Mint érdekességet jegyzem meg, hogy egy felújított Károli-fordításban, amely a Bibliatársulat kiadásában év nélkül jelent meg a Máté és Lukács evangéliuma között alig van különbség, a „Mert tiéd az ország, a hatalom és a dicsőség” záró mondat viszont csak Máténál fordul elő. A római kiadású Újszövetségi Szentírásban Lukács evangéliuma rövidebb, a megszólítás, miként erre Jelenits István is rámutat egyetlen szó: Atyánk![5]

És most lássuk a Maleczki József által közreadott változatokat!

Mi Atyánk, ki a mennyekben vagy
Szenteltessék meg a te neved,
Jöjjön el a te országod,
legyen meg a te akaratod
miképp a mennyben
azonképp a földön is
mindennapi kenyerünket
add meg nekünk ma
és bocsásd meg a mi vétkeinket
miképp mi is megbocsátunk
az ellenünk vétőknek
és ne vígy minket a kísértésbe
de szabadíts meg a gonosztól
Amen

Mennyei Atyánk
Legyen szent a neved
Jöjjön létre országod
Teljesüljön akaratod
A mennyben is, a földön is.
Gondoskodj naponként betevő falatunkról
És bocsáss meg nekünk vétkeinkért,
Mi is megbocsátunk az ellenünk vétőknek,
És ne hagyd, hogy kísértsen
bennünket a gonosz,
hanem szabadíts meg minket tőle,

Amen

Még mielőtt Maleczki érveire, illetve azok cáfolatára rátérnénk, vizsgáljuk meg a szöveg nyelvi szerkesztését!

A Miatyánk egyetlen szövegmondat, 13 tagmondatból áll. Tartalmilag két szerkezeti egység különíthető el. Az első, az 1-6. sort foglalja magában, megszólítással

kezdődik (Mi Atyánk). A felszólító módú igék tulajdonképpen kérést fejeznek ki, de ezek a kérések nem az emberre, hanem az Istenre vonatkoznak. A névmás (te) és a birtokos személyjeles névszók (neved, országod, akaratod) a közvetlen kapcsolatra, egyes szám második személyre utalnak.

A második egységben, a 7-14. sorban is felszólító módúak az igék, miként az Amen egyetlen szóból álló mondat, kérést fejeznek ki, de az imádkozó a Mennyei Atyától most már magának és embertársainak kér. A névmások többes szám első személyűek (nekünk, mi, minket), miként a birtokos személyjeles névszók is (kenyerünket, vétkeinket). Ugyanígy a névmási értelemben használt ellenünk névutó is.

Az ima szövegének 1. tagmondata, a megszólítás, tagolatlan mondat. Ehhez kijelölő jelzős mellékmondatként kapcsolódik a 2. tagmondat, amelyet a ki (aki) kijelölő vonatkozó névmási kötőszó vezet be. Ez a második tagmondat közbeékelődés, az 1. és a 3. között foglal helyet, és ugyanúgy, mint a 3. is, az elsővel szervesen összetétele alkot. Ezután kötőszó nélküli mellérendelő kapcsolatos mondatok következnek, majd egy hasonlító értelmű módhatározói mellékmondat zárja az első egységet.

A második szerkezeti egység a mindennapi kenyér kérésével kezdődik. Tulajdonképpen ez az ima középső része. Ezért is nevezik néhány nyelvújzásban a kenyeret „miatyánkközepé”-nek. Az Új magyar tájszótár Böhönyéről adatozza,[6] de egy szóbeli közlés alapján úgy tudom, hogy Nagyvácskányban is használatos. Ha vendégek érkeznek a házhoz, a háziasszonytól elsőként ezt kérdezik: „Kisült-e már a miatyánkközepé?”

A mindennapi kenyér azonban nem elég, kegyelemre is szükség van, ezt pedig Isten a vétkek, a bűnök megbocsátásával gyakorolja. Ez a kérés kapcsolódik tehát az előző mondatához, majd ismét hasonlító értelmű mondat következik: „miképp mi is megbocsátunk...”

Az utolsó kérés két tagmondata: „Ne vígy minket kísértésbe, de szabadíts meg a gonosztól”, kizáró ellentétes viszonyban áll egymással. Az imát a latin Amen zárja le, amely a latinba a görögből került át, végső forrása pedig a héber *āmēn*.

Ezek után vizsgáljuk meg Maleczki József kifogásait! Elsőként a vonatkozó névmást helyteleníti. Szerinte „a Miatyánk, aki a mennyekben vagy esetében nem helyénvaló...” Ő az összetett mondatot a „Mennyei Atyánk” jelzős szerkezettel helyettesíti. Valóban tömörebb, de nem biztos, hogy kifejezőbb is ez a szintagma. Az aki vonatkozó névmásnak ugyanis visszautaló szerepe van, használata nem hiba.

Hasonlóképpen állunk a „szenteltessék meg a te neved” szenvedő igéjével. Szerzőnk ezt is kioperálná az ima szövegéből. Bár a latin *sanctificetur nomen tuum* tükörfordításaként is felfoghatjuk. Jegyezzük meg, hogy más indoeurópai nyelvekben is szenvedő igealak

áll a szó szerkezetben, például az oroszban: *da szvjatitjsza imja tvoje*; szlovénban: *posvečeno bodi tvoje ime*. A szenvedő igealak a magyartól egyáltalán nem idegen, hiszen a régebbi nyelvben – még a 19. században is – használatos volt.[7]

Maleczki szerint a szenteltessék azt jelenti, hogy azért kell megszentelni, mert nem szent. Az én értelmezésem szerint imáinkkal kell megszentelnünk Isten nevét, hogy mindenki számára szent legyen. A „legyen szent” névszói igei állítmány, amelyet az átköltésben olvasunk, voltaképpen ugyanúgy kérés: legyen! (Tehát még nem szent?)

És vajon mi a hiba a „legyen meg a te akaratod” mondattal? A teljesüljön és a legyen között árnyalatbeli különbség van. Úgy vélem, hogy a legyen meg sokkal kifejezőbb, mert azt jelenti, hogy elfogadjuk az isteni akaratot, tudjuk, hogy a felettünk való akaratot nem változtathatjuk meg, hétköznapi nyelven szólva, Istennel nem alkudozhatunk. Erre utal Jézusnak a már említett Olajfák-hegyi imája is.

„Miképp a mennyben, úgy a földön is...” Ez Maleczki József szerint „fordításnyelvi képződmény: a nyugati nyelvek hasonlításal fejezik ki azt, amit mi az is-is szó párral.” Majd pedig ezt olvassuk: „Nem arról van szó, hogy úgy teljesüljön Isten akarat a földön, ahogy a mennyben, (hiszen nem tudhatjuk, milyen a menny, és ott miképp is teljesülhet az isteni akarat), hanem arról, hogy teljesüljön ott is, itt is.” Ezzel a felfogással csak részben lehet egyetérteni.

Az ugyanis igaz, hogy a magyarban az is-is, illetve a mind-mind páros kötőszót használjuk akkor, ha nem hasonlításról van szó. Csakhogy ebben az esetben hasonlításal van dolgunk, éppen ezért a hasonlító kötőszóknak meghatározó szerepük van. Igaz, nem tudjuk, hogy mi van a mennyben, azt azonban igen, hogy ott csakis az isteni akarat érvényesül. Ezzel szemben a földön az emberek többsége szembeszáll vele. A háborúk, a bűnözés és az istentelen életmód bizonyítják mindezt. Ezért joggal kérjük: legyen meg úgy, mint a mennyben!

Azt is kifogásolja szerzőnk, hogy az ima szövegében ez áll: „mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma.”. Íme az ellenvetése: „miért adná meg? Kölcsönkérte? Tartozik vele? Ugye nem? És egyáltalán miért adná ő a kenyeret? A kenyérért minekünk kell megdolgoznunk: Istent arra kérjük, hogy ezt tegye nekünk lehetővé. Nem koldulunk, hanem kérünk.” Bizony, ez az okfejtés kissé sántít. A megad nemcsak azt jelenti, hogy valaki a kölcsönt, a tartozást visszaadja.

Ezúttal arról a gondoskodásról van szó, amelyet az átirrt szövegben olvasunk. Isten nem közvetlenül adja a kenyeret, hanem gondoskodik a kenyér megszerzéséről: erőt, munkalehetőséget ad az embernek. A kenyér az élet szimbóluma. Ez fejeződik ki frazémáinkban is: nehezen keresi a kenyerét, egy kenyéren vannak,[8]

kenyértörés. Ez utóbbiról az Etimológiai szótár ezt írja: „Keletkezésének alapja az a szokás volt, hogy az eredetileg egy háztartásban élő, de tovább együtt megmaradni nem tudó emberek kettétörtek egy kenyeret, ezzel fejezték ki, hogy útjaik szétválnak, élelmükről ezentúl külön-külön gondoskodnak.”[9] Figyelemre méltó Jelenits István álláspontja, a Lukács 22,16-ra hivatkozva ezt írja: „A »holnapra való« kenyér eszkatologikus vonatkozása félreérthetetlen.”

Az ima szövegét tovább vizsgálva, ismét hibát talál a szerző a hasonlító értelmű mondatban: „Mi nem úgy bocsátunk meg, ahogy ő tud.” Ebben igaza van, de a kérdés éppen arra azt fejezi ki, hogy tudunk mi is úgy megbocsátani, miként az Isten. Tehát a hasonlító mellékmondat itt sem hibáztatható. Ezzel a mondattal kapcsolatban még arról is szó esik, hogy sem mi, sem az Isten nem a vétkeket bocsátja meg, „hanem nekünk bocsát meg, noha vétkezünk”.

Ez a felfogás sem állja meg a helyét. A megbocsát ige alapjelentése: „<Bűnt, sérelmet> nem ró fel többé ~ vmit v. vmiért vkinek.”[10] A bűnök, a vétkek megbocsátását tehát egyedül Istentől remélhetjük. Szerzőnk a „Ne vígy minket kísértésbe” felszólító mondatot is kifogásolja. Mint láttuk, a Károli-féle fordításban a kísértet szó szerepel. Az Etimológiai szótár a kísértet szót 1372 utánról adatolja „kísértés” jelentésben, a „szellem” jelentése pedig 1800-ban jelenik meg.[11] A mai nyelvhasználat különbséget tesz a kísértet és a kísértés szavunk között. Ez utóbbinak az új kiadású értelmező kéziszótárban két jelentése van: „1. Az a cselekvés, hogy vkit kísértve rosszra csábítanak. 2. Annak az állapota, kialakuló hajlandósága, akit kísértének. ~be esik, jön.” Imádságunk idézett mondata erre a második jelentésre vonatkozik. Ne vígy minket abba az állapotba, azaz óvj meg attól a hajlandóságtól, hogy kísértésbe essünk! Maleczki a kísértésbe visz szerkezetet „indogermán szószaporítás”-nak tekinti. A szó értelmezését illetően Jelenits István írja: „A Miatyánk záró kérésében védelemért fohászkodunk.” Szerinte „arról a kísértésről van szó, amely arra csábít, hogy Istentől elforduljon az ember.”[12] És íme az utolsó kifogás.

Miként említettem, a „Ne vígy minket kísértésbe” és a „de szabadíts meg a gonosztól” tagmondatok kizáró ellentétes viszonyban vannak. Szerzőnk a ne hagyd...de és a nemcsak...de szókapcsolatot „latinizmus”-nak bélyegzi, a de helyett a hanem kötőszót javasolja. Nézzük mit ír a Nyelvművelő kéziszótár a hanem kötőszó szócikkben! „Nemcsak v. nem csupán után enyhe ellentétet fejez ki: nemcsak hétköznap dolgozik, ~ hétvégén is.” Majd alább a következőket: „Ha erősebb az ellentét, a ~ kötőszót felválthatja a de: nemcsak a bánat, de a váratlan nagy öröm is okozhat sírógörcsöt. Enyhe ellentét v. megszorítás kifejezésére azonban ne használjuk a de kötőszót: nem sárgára, de fehérre

festette; helyesebben: nem sárgára, ~fehérre.”[13] Úgy vélem, hogy a kommunikációs célt a de kötőszó jobban kifejezi, mint a hanem.

Végül ide kívánczok még egy megjegyzés. Maleczki szerint „a már megszokott szövegnek mindig megvan az az előnye, hogy zenéje-ritmusa – még ha fals is – már otthonosan befészkelhette magát fülünkbe és lelkünkbe”. Figyelembe kell azt is vennünk, hogy Jézus arámi nyelven beszélt, az Újszövetséget pedig görögül írták az evangélisták. Amikor a fordítók a görög textust átültették valamilyen nyelvre, nagyon figyelmesen kellett latolgatniuk a szavakat, hogy a lehető legpontosabban tolmácsolják az isteni kinyilatkozást.

Maleczki József „Miatyánk-fordítása”, vagy inkább átírása, nem segíti az ima szövegének pontosítását, helyenként túl prózainak tűnik. Ez érhető tetten például ebben a sorban: „Gondoskodj naponként betevő falatunkról”. Közismert, hogy a falat elsősorban népies szóhasználat.[14] Idézzük újra Jelenits Istvánt: „Jézus imádságának »eredetisége« az, hogy az Isten nevének megszentelésére, országának elérézésére, akaratának teljesedésére vonatkozó »nagy kérések« mellé odakerülnek gondok közt botorkáló mindennapi életünknek kérései is. Ezek sem egyszerű, földi javakra vonatkoznak. A »holnapra való« kenyér eszkatologikus vonatkozása félreérthetetlen. A »mennyei manná«-ról van itt szó elsőrendűen, arról, amelyet majd Krisztussal eszünk, amikor húsvétja beteljesül az Isten országában. (Luk 2,16) De ez az örök életre szóló táplálék már most is a miénk az eucharishtiában. Sőt, az a kenyér is ennek az ígéretét hordozza, amelyet Isten jóvoltából asztalunk mellett szétoszthatunk és elfogyaszthatunk.”[15]

Maleczki József nyelvhelyességi, nyelvhasználati kifogásai szerintem nem valós problémák, a helyettük javasolt szavak, kifejezések legtöbbször nem eléggé kifejezőek, néhol „laposak”.

Illyés Gyula egy 1976-ban megjelent A hit dolga című írásában elmondja, hogy „szíves felszólítást” kapott a „Hiszekegy korszerűbb lefordítására”. A következőket írja: „Napokra stilisztikai gondom lett rögtön az első mondat. »A hiszek egy Istenben« nyelvérzékem (s a nép szóhasználatára szerint) azt jelenti: egy valamilyen Istenben hiszek »Hiszek egyetlen Istenben« tehát? Még ez sem szabatos A »credo unum Deum«-ot, mely annak idején a pogány sokistenhittel szemben volt állásfoglalás, végül így vettem papírra, vitát keltve már ezzel is: »Hiszem, hogy egy az Isten«.”[16] A cikk kiegészítéseként olvashatjuk, a költő lánya, Illyés Mária megjegyzéseit. Ebből arról értesülünk, hogy Illyés „Nemcsak a Hiszekegy magyar fordításával volt elégedetlen, hanem a Pater noster kapcsán is – emlékszem – többször említette, hogy a »Miatyánk, ki vagy a Mennyeiben« helyett itt »Mennyei Atyánk volna« a szabatos kifejezés.[17] Illyés felfogása tehát úgy látszik, rokonítható Maleczkiével, akinek, miként

említettem, az átírását nem tartom szentségtörésnek. A szöveget illetően azonban bizonyos fenntartásaim vannak.

És még egy fontos dologra szeretnék visszatérni. A szerző szerint, miként azt fentebb idéztem, azt írja, hogy a „megszokott szövegeknek” zenéje, ritmusa van. Ezzel teljesen egyetértünk. A Miatyánknak eddig ismert fordításaiban is érezzük a zenei lüktetést. Ez a zeneiség a Bibliában több helyütt is megfigyelhető, hiszen szövege versekre tagolódik; a versnek pedig legfontosabb ismérve a ritmus. Egyes részletekben szabályos időmértékes ritmust is felfedezhetünk. A János-evangéliumban például a „Kezdetben vala az Ige” orosz nyelven ez így hangzik: „V nacsale bilo szlovo.”. Ez a niebelungi sor első felének ritmusával egyezik meg. Ütemhangsúlyos ritmust figyelhetünk meg ugyancsak János evangéliumában. Íme két magyar fordítás: „Az Ige testté lett / És közöttünk lakott.” Gyermekkoromban pedig ezt a régebbi változatot tanultuk: „És az Ige testté lön / És mi köztünk lakozék”. Előbbiben a hatost, utóbbiban a hetest érhetjük tetten. Közismert, hogy a vers az írásmű megjelenési formája, miként Ady írja: „csak cifra szolgál.” Különösen igaz ez a megállapítás a szakrális szövegekre, amelyekben a prozódia csupán másodlagos kérdés.

A fordítóktól, miként erről már fentebb szóltam, alapos teológiai felkészültséget is elvárunk.

Mindezek figyelembevételével Jelenits István szövegmagyarázatát mértékadónak, Maleczki József fejtegetését pedig jó szándékú kísérletnek tartom.

Jegyzetek

- [1] Például: *Rimaszombati Polgár Info* [Online: <http://www.rimaszombat.polgarinfo.hu> – 2008. szeptember]; *RTL Bulvár* [Online: <http://forum.netbulvar.hu> – 2008. szeptember] stb. Megjegyzés: *Megköszönöm Wacha Imre hasznos tanácsait, valamint Holczer Józsefnek, hogy írásom két fontos forrásmunkájára felhívta a figyelmem. (A Szerző)*
- [2] *Az eredetiekre ld.: Szent Biblia azaz Istennek Ó és Új Testamen-tomában foglaltatott egész Szentírás. Magyar nyelvre fordította KÁROLI GÁSPÁR. Bp., é.n.; Újszövetségi Szentírás Görög eredetiből fordította P. BÉKÉS GELLÉRT és P. DALOS PATRIK. Róma, 1978. (Nyolcadik kiadás); Protestáns új fordítású (revideált) Biblia. Az 1975-ben megjelent teljes Szentírás héber és görög eredetiből fordított szövegének revíziója. Bp., 1990.*
- [3] JELENITS ISTVÁN: *Betű és lélek. Bp., 1978. (továbbiakban: JELENITS, 1978.) 48-255.*
- [4] JELENITS, 1978.
- [5] JELENITS, 1978. 25., 168.
- [6] *Új magyar tájszótár. III. Főszerk.: B. LŐRINCZ ÉVA. Bp., 1992. 1260.*
- [7] *Ld. például Arany Jánosnál: „Adassék e levél...”*

stb.

- [8] *Vö. Ratkó József: Egy ágyon, egy kenyéren c. versével.*
- [9] *Etimológiai szótár. Főszerk.: ZAICZ GÁBOR. Bp., 2006. (továbbiakban: ETSz. 2006.) 397.*
- [10] *Magyar értelmező kéziszótár. Főszerk.: PUSZTAI FERENC. Bp., 2003.*
- [11] ETSz. 2006. 411.
- [12] JELENITS, 1978.
- [13] *Nyelvművelő kéziszótár. Szerk.: GRÉTSY LÁSZLÓ – KEMÉNY GÁBOR. Bp., 2005. (Második javított kiadás.) 219.*
- [14] *Vö. Arany János: Családi kör című versével: „jobb ízű a falat”.*
- [15] JELENITS, 1978. 397.
- [16] ILLYÉS GYULA: *A hit dolga. (1976) In: Forrás, 2008. 4. sz. [Online: <http://www.forrasfolyoirat.hu> – 2008. október]*
- [17] ILLYÉS MÁRIA: *A keresztény tematika. In: Forrás, 2008. 4. sz. [Online: <http://www.forrasfolyoirat.hu> – 2008. október]*

Mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma!

A Miatyánk első fele önmagában egységes egész; mint láttuk, azt mondja el, hogy Isten mindenkit kivétel és feltétel nélkül, „anyaian” szerető jóságos apa; ezért Jézusnak (és az embernek) nem lehet nagyobb vágya, mint hogy „bárcsak áthatna minket Isten jósága, átalakítana minket Hozzá hasonlóvá”; ez akkor következik be, ha eljön a Földre, megvalósul a Földön az Ő országa, ami viszont csak úgy történhetik meg, ha mi, emberek megtesszük az Ő akaratát, tervét, vágyát, azaz szeretjük egymást (úgy, ahogyan Jézus tanította és példájával megmutatta).

Eddig tart a Miatyánk első fele, s egyes szentírástudósok szerint eredetileg itt vége is volt; ez az első két (Lk) vagy három (Mt) mondat lehetett Jézus válasza a tanítványok kérésére, hogy tanítsa őket imádkozni. A második rész három kérését Jézus valószínűleg három különböző alkalommal, külön-külön mondta el, s az evangélisták fűzték össze egyetlen imádsággá; ezt az is valószínűvé teszi, hogy Jézus számára az ima kötetlen, természetes beszélgetés az Atyával, és biztosan nem arra akarta buzdítani a tanítványait, hogy mindig ugyanazt a szöveget mondják fel. – A hátralévő kéréseket tehát önállóan, egymástól függetlenül értelmezzük, de természetesen összefüggésben az eddigiekkel és azok szellemében.

„Mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma!” – Látszólag ez a legkönnyebben érthető kérés, látszólag teljesen magától értetődő: a mindennapi kenyeret, a

testi táplálékot kérjük Istentől. Nem akarom kizárni ezt az értelmezési lehetőséget, mégis *azt hiszem, hogy Jézus nem erre, hanem egy másfajta kenyérre gondolt.*

Miért hiszem ezt?

A Miatyánk (és általában Jézus) kérései közül „kilóg” a testi táplálék kérése; amazok valamiképp mind az Isten országával kapcsolatosak („közvetlenebbül”, „a lényeket érintőbben”), ez az egy miért ne valami hasonlót akarna kifejezni?

Jézus visszautasítja a kövek kenyérré változtatásának kísértését. Neki lenne az Isten országával azonos súlyú gondja a „mindennapi kenyér” kérése?

Egyik legszebb példabeszédében Jézus azt mondja, hogy az ételért-italért való gond (ám nem az érte végzett munka!) „hitelenség”, az Isten iránti bizalmatlanság jele, a pogányok jellemzője.

Jézus sosem szidta meg annyira a tanítványait, mint amikor azon sopánkodtak, hogy nem vittek magukkal elég kenyeret: „Mit tanakodtok? Még mindig nem értitek? Nem fogtátok föl? Még mindig érzéketlen a szívetek?” (Mk 8,17). Az ún. kenyérszaporításra utal, amiből meg kellett volna tanulniuk, hogy nem sopánkodni, aggodalmaskodni kell, hanem a meglévőt szétesztani. János evangéliuma szerint a „kenyérszaporítás” után ugyanígy korholja a tömeget: „Kerestek, mert ettetek a kenyérből... Ne fáradozzatok veszendő eledelért!” (6,26-27).

Jézusnak többször enni sem maradt ideje... S egy alkalommal a „Mester egyél!” biztatásra ezt válaszolta: „Az én eledelem az, hogy teljesítem mennyei Atyám akaratát” (Jn 4,31-34).

Jézus nem volt olyan kicsinyes, olyan bizalmatlan Isten iránt és olyan materialista, hogy étel-ital kérésével „untatta volna” az Atyát. Azt vallotta: „Tudja Ő, mielőtt kérétek, mire van szükségetek. Keressétek inkább az Ő országát és a Neki tetsző életet – s a többit megkapjátok ráadásul” (Mt 6,32-33).

Hát ezek miatt vélem úgy, hogy Jézus itt egy másfajta kenyérről beszél. *De akkor mi ez a másfajta kenyér?*

A helyes fordítás talán itt is segíthet. A „mindennapi”-val fordított görög *epiousios* szó mögött (amely egyébként egyetlen egyszer fordul elő az Újszövetségben) a héber *mahar* = holnap szó áll. A „holnapi kenyér” kérése nem illik bele Jézus gondolkodásmódjába. Csakhogy a „holnap” a zsidóknál nem csupán a következő napot jelölte, hanem a Nagy

Holnapot is, azaz a végső beteljesedést, az üdvösség korát. A „holnapi kenyér” így az „üdvösség korának kenyere”, „az élet kenyere” (vö. Jn 6,48; de azonos értelmű vele az „élet vize” kifejezés is, vö. Jn 4,10-14).

Ezért a Miatyánk kérése azt jelentheti: „*Add meg nekünk mindazt, amitől az üdvösség* (a »Paradicsom«, az »Isten országa«) *létrejön – add meg nekünk már ma, már most* (és ne csak a világ végén, vagy a túlvilágon!)” (Ez az értelmezés összhangban lenne a Miatyánk első felével: „Szenteltessék meg...” – már most, „Jöjjön el...” – a Földre, „Legyen meg...” – itt a Földön!) Úgy is fogalmazhatnánk: „Add meg nekünk már ma és mindennap azt, amitől a Noked tetsző élet növekszik bennünk, amitől a Te országod épül-szépül a világban, ami segít abban, hogy akaratodat, terveidet, álmaidat megvalósítsuk, azaz: *amitől a szeretet országává tudjuk alakítani a világot!*”

Mik ezek a „valamik” konkrétan?

„Kenyer” minden ige, tanítás, amely Istentől való (vö. „Nemcsak kenyérral él az ember!”). Elsősorban Jézus tanítása, de életpéldája is: utat mutat, buzdít, erőt ad.

„Kenyer” az evangéliumok olvasása, tanulmányozása.

„Kenyer” az imádság, ha azt jelenti: tisztázom Istennel beszélgetve, hogy itt és most mit kíván tőlem a szeretet, és feltöltődöm Isten erejével, hogy meg is tudjam tenni, amit megláttam.

„Kenyer” minden kapott jó szó és jó példa, amely megerősít vagy előrevisz Isten útján, a szeretet útján.

„Kenyer” a közösség, ha megtart, nevel, jobba tesz, bátorít, megvigasztal.

„Kenyer” minden jótettünk, amellyel Jézus tanítását igyekszünk megvalósítani. Vagy éppenséggel:

„Kenyer” a bűnbánatunk-bocsánatkérésünk, ha nem sikerült megvalósítani, mert ezáltal térünk vissza a jó útra.

Ilyesfajta „kenyerekre”, „mindennapi kenyérre” gondolok, amikor a Miatyánkot imádkozom, és hiszem, hogy ha ezekkel táplálkozom, akkor a másik, a hétköznapi, testi kenyeret is mindig megkapom majd – minden külön kérés nélkül.

Bocsásd meg vétkeinket...!

A katolikusok – legalábbis Európában – gyakorlatilag abbahagyták a gyónást. Ennek több oka közül az egyik: nincsen büntudatuk. Azt mondják: „Nem öltem, nem loptam, nem raboltam, tisztességesen dolgozom,

ellátom a családomat – minek menjek gyónni?” Akik mégis mennek, azoknak a túlnyomó többsége is így gondolkodik, s ezt nem egyszer a gyóntatószékben is kimondják, és legfeljebb azzal vádolják magukat, hogy elmulasztották a szentmisét, az imádságot, a böjtöt – „meg hát a szükségszerű emberi gyarlóságok”. Emögött az a gondolkodásmód húzódik meg, hogy a bűn Isten parancsainak megszegése, Isten parancsait pedig a Tízparancsolat foglalja össze (persze annak is egy negatív beállítottságú, minimumra törekvő értelmezése működik), ezért aztán aki nem ölt, nem lopott, nem hazudott..., az úgy érzi, hogy büntelen.

Jézusnak egész más fogalmai vannak a bűnről. Bűn helyett többnyire adósságról, bűnös helyett adósról beszél: a bűn adósság Istennel (és embertársainkkal) szemben. „Isten adóssai vagyunk” — mondja rengeteg példabeszéde (pl. a gonosz szolgáról: Mt 18, a két adósról: Lk 7, a hűtlen sáfárról: Lk 16, a gonosz szőlőműveletről: Mk 12). De *mitől, hogyan válunk adóssokká Istennel szemben – mindannyian?*

Mindenekelőtt a mulasztásaink révén; úgy, hogy nem teljesítjük (kellően) Isten „akarátát”, azaz szándékait, terveit. Jézus számtalanszor figyelmeztet erre:

„Ha igazságosságotok (tisztességetek) bőven fölül nem múlja az írástudókét és farizeusokét...” (Mt 5,20). „Ha csak azokat szeretitek, akik titeket szeretnek, micsoda jószág ez?” (Mt 5,45-47). Miben áll Isten „igazságossága”? Az utolsó órában jött munkás is ugyanannyit kap (Mt 20,1-16). Aki nem kamatoztatja a kapott talentumokat, aki csak annyit tesz, amennyi kötelező, ami tisztességes („visszaadom, ami a tiéd”), az kívül marad Isten országán (Mt 25,14-29). A szolgák nem érdemelnek köszönetet, ha csak azt tették, amit parancsoltak nekik (Lk 17,7-10). (A pék, ha megkapta a kenyér árát, nem várhat még köszönetet is.) A „szolga” csak azt teszi, amit parancsolnak neki, a „fíú” apja szándékait keresi és valósítja. Isten azt akarja, hogy „fiai” legyünk, azaz: olyanok, mint Ő, Hozzá hasonlók, különben nem lehetünk közösségben Vele; kívül maradunk az Ő országán. „Legyetek tökéletesek, mint mennyei Atyátok” (Mt 5,48)! „Adjátok meg Istennek, ami Istennek jár” (Mt 22,21)! „Szeresd Uradat, Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből, egész értelmekkel és minden erőddel (felebarátodat pedig, mint önmagadat)” (Mt 22,37-39)!

Melyikünk mondhatja el magáról, hogy tökéletes, mint a mennyei Atya, hogy teljes szívéből, teljes lelkéből, egész értelmével és minden erejével szereti Istent...?

Jézus megdöbbenő, megrendítő tanítása tehát: *Nem elég Isten „parancsait” teljesíteni, nem elég igazságosnak lenni (a jókhoz jó, a rosszakhoz rossz, a közömbösekhez közömbös), nem elég nem-lopni, nem-ölni, nem-rabolni: A tisztességes ember is bűnös, mert mulasztásai vannak, mert adós, mert aki csak tisztességes, az még nem teljesíti Isten terveit, szándékait, álmait!*

Nézzük meg *miben is állnak mulasztásaink (adósságunk, bűnösségünk) a Miatyánk első részének szellemében!?*

„ABBA” – Valóban „Abba”-e számunkra Isten? Gondolatainkban, érzelmeinkben, akarásunkban, szavainkban, viselkedésünkben? Az-e számunkra, aki feltétel nélkül, mindenkit szeret? Vagy pedig Nyugdíjas Teremtő, Elképesztő Varázsló, Legyőzhetetlen Hadvezér, Szigorú Bíró, Elvont Eszme?

„Szenteltessék meg a Te neved!” Bárcsak áthatna minket és mindenkit a Te jóságod! – Tényleg ez a legfőbb kívánságunk? Isten neve, Isten, Isten ügye, az Isten iránti szeretet a „szent” számunkra – vagy a mi (hír)nevünk, véleményeink, „hitünk”, hagyományaink, szokásaink, kényelmünk, érvényesülésünk, vágyaink, terveink?

„Jöjjön el a Te országod!” A szeretet országa – általunk! (Isten nem fogja csodával megcsinálni.) – Tényleg túljutottunk viselkedésünkben az igazságosságon („Amilyen az adjon Isten, olyan a fogadj Isten!”)? Tényleg túljutottunk az önérdekből elkövetett jöttöken? Valóban megosztjuk javainkat a rászorulókkal? Csak a fölösleget? Vagy az sincs? Valóban szolgáljuk a kicsiket, kitaláltakat, lenézetteket, a társadalmi ranglétra alján lévőket, az élet veszteseit? Nem erőltetjük rá akaratunkat a környezetünkre? Valóban szelídek vagyunk? Erőszakmentesek? Gondolatban, szándékban, szóban is? Békét teremtő tevékenységet folytatunk?

Valóban hirdetjük Isten országát? Apostolkodunk? Tanúságot teszünk? Közösséget építünk? Közösséget teremtünk mások számára?

„Legyen meg a Te akaratod!” Hogy mindenki boldog legyen! Ne csak egyesek, ne csak a túlvilágon, ne csak lelkileg, ne csak az egyéni, hanem a közösségi, társadalmi életben is! – Valóban minden erőnkkel ennek a megvalósulásáért dolgozunk? Vagy pedig a magunk akaratának megvalósulásáért? A magunk boldogságának az eléréséért?

Melyikünk mondhatja el magáról, hogy mindezt megteszi, vagy akár csak törekszik is megtenni mindezt? (Mennyire más lenne a gyónás egy ilyen lelkitükör alapján!...)

Ezek alapján talán belátható, hogy *mérhetetlenül nagy az adósságunk Istennel szemben* – mindannyiunknak, kivétel nélkül! Akkora, mintha gerenda lenne a szemünkben, mintha 10 000 talentummal tartoznánk (ami mai pénzben kb. 40 millió dollárnak felel meg!). Elképesztően bűnösök vagyunk – valamennyien!

Mi menthet meg minket? Két dolog. Az egyik: Isten irgalma, megbocsátása, s a könyörgés, hogy engedje el adósságunkat (vö. Lk 18,13). Mindenki rászorul erre, de csak az lesz képes kimondani, aki felismerte és elismerte bűnösségét. – A másik: Ha mi megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek.

...miképpen mi is megbocsát(ott)unk...

A kérés első felét elemezve láttuk: a bűn Jézus szemében adósság; kivétel nélkül mindannyian mérhetetlenül el vagyunk adósodva Isten előtt (mintegy „40 millió dollárral”); csak két dolog menthet meg: egyrészt Isten irgalma, megbocsátása – és Isten egyetlen őszinte kérő szavunkra megbocsát –, másrészt, ha mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek.

Hátborzongató a kérés második fele („miképpen mi is...”). Egyrészt mert igen merész állítást tartalmaz: az imádkozó azt állítja magáról, hogy ő (a pontos fordítás szerint) már megbocsátott az ellene vétkezőknek. Másrészt mert azt kérjük, hogy Isten úgy (annyira) bocsásson meg nekünk, ahogyan (amennyire) mi megbocsát(ott)unk az ellenünk vétkezőknek; ezt kérve önmagunkról hozunk ítéletet! Harmadrészt bennfoglaltan azt mondja: Isten megbocsátásának feltétele, hogy mi megbocsássunk az ellenünk vétkezőknek!

Ez nem elszólás Jézus részéről, mert egyébként is lépten-nyomon hangsúlyozza, hogy *Isten csak akkor bocsát meg nekünk, ha mi (szívből) megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek*: „Ha már fölálltatok is (értsd: hozzákészültetek, nekikezdtetek), hogy imádkozzatok, előbb bocsássatok meg, ha panaszotok van valaki ellen, hogy Isten, a ti Atyátok is megbocsássa a ti bűneiteket” (Mk 11,25). „Ha adományodat az oltárra viszed, és ott eszedbe jut, hogy embertársadnak panaszja van ellened, hagyd ott adományodat, menj, békülj ki előbb vele, aztán jöjj vissza...” (Mt 5,23-24). „Irgalmasságot akarok, nem áldozatbemutatást” (Mt 9,13). A gonosz szolga egyetlen kérő szavára az úr elengedi 10 000

talentumos tartozását, de aztán mivel ő nem volt hajlandó elengedni szolgatársának a 100 dénárt, börtönbe vetteti, míg az utolsó fillért is ki nem fizeti (Mt 18,23-34). – „Ne ítélkezzetek (megtorló, visszafizető ítélettel), hogy Isten el ne ítéljen titeket” (Mt 7,1)! „Boldogok az irgalmasok, mert hozzájuk Isten is irgalmas lesz” (Mt 5,7).

Hogy lehet ez? Hát nem azt hangsúlyoztuk eddig folyton, hogy Isten feltétel és kivétel nélkül mindenkit szeret? Hogy mindenkire jószágos, és senkit sem taszít el? Vagy Jézus egyik szavával agyonüti a másikat? Hogy állíthatja azt, hogy Isten megbocsátásának feltétele van? – *Ellentmondással van dolgunk? Nem. Csak meg kell vizsgálnunk: Miért nincs közvetlen út Istenhez, Isten bocsánatának elnyeréséhez?*

Isten mindenkinek jót akar, mert mindenkinek szerető apja-anyja; szereti a tékozló fiúkat is, fölkelti napját a gonoszokra is, esőt ad a bűnösöknek is. De ez azt jelenti: Ő azt is szereti, aki velem szemben ellenséges! Következésképp *Istennel nem lehet úgy jóban lenni, hogy nem vagyok jóban a másik emberrel, akár az ellenséggel is*; csak úgy lehet Istennel jóban lenni, ha ugyanúgy érzünk és cselekszünk, mint Ő (Mt 5,43-45).

Isten azonosul a bajban lévő emberrel: „Éheztem, és ennem adtatok... Amit egynek tettetek a legkisebbek közül, nekem tettétek” (Mt 25). Aki ellenem vétett, az is bajban van (a legnagyobb bajban; mert van-e nagyobb nyomorúság, mint bűnösnek lenni?); megbocsátásra, szeretetre szorul; ilyen értelemben Isten vele is azonosítja magát. Következésképp: *ha én nem bocsátok meg neki, az annyi, mintha Istennek nem bocsátanék meg!* – Az iménti két tételből adódik a harmadik:

Istennel csak az lehet közösségben, aki olyan, mint Ő (azaz szeret, megbocsát); aki nem így tesz, az végső soron önmagát zárja ki az Istennel való közösségből, így a megbocsátásból is. Jól szemlélteti ezt a gonosz szolgáról mondott példabeszéd (Mt 18,23-34: aki nem bocsát meg, azaz nem szeret, az nem lehet közösségben a Szeretettel, Istennel; magát zárja ki), de még jobban a tékozló fiú története (Lk 15,11-32), pontosabban a bátyjéé, aki zúgolódik, mikor megtudja, miért a nagy vigasság; apja ugyan kérleli, de ő nem akar bemenni, ezért aztán kívül marad a házon, a lakomán.

Magyarul: Isten feltétel nélkül megbocsát, de aki ezt elutasítja a maga meg-nem-bocsátásával, az nem részesülhet Isten bocsánatában. Ezt fogalmazza meg

„elvi síkon” Jézus, amikor azt mondja: „...aki a Szent Léleknek mond ellent, nem nyer bocsánatot, sem ebben, sem az eljövendő világban” (Mt 12,32). *Isten „Lelke”, szelleme, szellemisége az irgalmasság; aki ezt visszautasítja, az Isten irgalmát utasítja vissza, amely meg akarná menteni őt.*

Hasonlattanálva: a nap mindenkinek süt, de csak annak a szobájába süt be, aki felhúzza a redőnyt. Tehát: Isten megbocsátása mindenki felé árad, de csak ahhoz jut el, aki „felhúzza a redőnyt”, azaz megbocsát az ellene vétkezőknek.

Ha tehát egészen pontosan akarunk fogalmazni, akkor azt kell mondanunk: *Isten akkor is megbocsát nekünk, ha mi nem bocsátunk meg az ellenünk vétkezőknek, de ebben az esetben nem lehet a miénk az Isten által megadott bocsánatot, nem részesülhetünk benne.*

Az is látható a fentiekből, hogy a megbocsátás nem egyszerűen vallási törvény, hanem az *élet egyik alaptörvénye:* „Irgalmasságot akarok, és nem áldozatbemutatást!... Szeressétek ellenségeiteket!...” Mert az igazságosság pusztít, csak az irgalom, a megbocsátás és a szeretet szolgálja az életet. A fejlődés útja a ragadozók erőszakosságától a racionális igazságosságon át és túl a mindenkit átfogó szeretetig vezet. Az ellenségszeretet parancsa nem a farkasoknak való, hanem az embernek; a jog nem elég, a jogot és a törvényt mindig az erősek írják – a maguk egoizmusa szerint; az ellenségre is kiterjedő szeretet az életnek is, a növekvő boldogságnak is elengedhetetlen feltétele.

A kérdés már csak az: Lehetséges-e a megbocsátás? *Ki képes megbocsátani?* Ráadásul úgy, ahogyan Jézus tanította: szívből (Mt 18,35), hetvenszer hétszer is (Mt 18,22), a minket üldözőknek, tönkrevetőknek (Mt 5,38-48), a gyilkosainknak (Lk 23,34a) is?

Az képes rá, aki tudja és elismeri, hogy az ő szemében gerenda van, és ehhez képest szálla az, amit a másik vétett ő ellene; hogy az ő adóssága Istennel és embertársaival szemben körülbelül „40 millió dollár”, s embertársainak adóssága „30 dollár” vele szemben.

Az képes rá, aki átélte-megtapasztalta Isten szeretetét-megbocsátását; hogy Isten elengedte neki a 10 000 talentumot (Mt 18), az 500 dénárt (Lk 7); mint Zakeus, aki ezt átélte Jézus szeretetének közvetítésével, és ezért vagyona felét szétoztotta, s az okozott kárt négyszeresen megtérítette (Lk 19,1-10). Aki megtalálta a kincset, az igazgyöngyöt (Mt 13,44-46), az szíves-örömmel odaad cserébe mindent (vö. Tam 8)!

Így kapcsolódik a kérés második fele az elsőhöz: aki elismerte saját bűnösségét, kérte Isten bocsánatát és átélte azt, az képes megbocsátani az ellene vétkezőknek. – A bocsánat kérése így vezet a megbocsátáshoz, az imádság alkotó tettekhez. Itt is kiderül: az imádság iskolája Jézusnál az élet iskolája; aki jézusi módon imádkozik, az jézusi módon fog élni is.

***Ne vígy minket kísértésbe,
szabadíts meg a gonosztól!***

Látszólag két kéréssel állunk szemben, valójában csak *ugyanannak az egy kérésnek kétféle, „negatív” és „pozitív” megfogalmazásával* (Lukács evangéliumában nincs is benne a „pozitív” kiegészítés); olyan ez, mint egy érem két oldala. Lényegileg két dolgot kell tisztáznunk: mi az, hogy „kísértésbe vinni”, és mi az a „kísértés”.

„*Ne vígy minket kísértésbe!*” – Ez úgy hangzik, mintha Isten vinné kísértésbe az embert, amikor akarja, de erről esetleg imádsággal le lehetne beszélni Őt. Jakab levele már az Újszövetségen belül elutasítja ezt az értelmezést: „Senki se mondja, amikor kísértést szenved: Isten kísért engem, mert Isten nem kísérhető a rosszra, és Ő maga sem kísért senkit” (1,13).

A kérés valódi értelméhez egy régi zsidó imádság vezethet el minket: „Ne vezesd lábamat a bűn hatalmába, és ne vígy a vétek hatalmába, és ne a kísértés hatalmába, és ne a szégyenletes (dolgok) hatalmába!” – Az, hogy gyakorlatilag azonos értelemben található itt a bűn és a kísértés, továbbá a „hatalmába vinni” kifejezés is arra utal, hogy az imádkozó nem Isten cselekvésére, hanem csak megengedésére gondol: „Ne engedd, hogy a bűn, a vétek, a kísértés kezébe essem! Ne engedd, hogy a kísértés áldozatává legyek! Ne engedd, hogy a kísértésben vereséget szenvedjek!” – Tehát nem azt kérjük, hogy Isten mentsen meg („ha lehet”, „ha úgy gondolja”) a kísértéstől, hanem hogy *őrizzen meg (a jó úton) a kísértésben, a kísértés idején, a kísértéssel szemben, azaz: adjon erőt, hogy legyőzhessük a kísértést.*

Pontosan ezt fogalmazza meg „pozitív” módon a „*Szabadíts meg a gonosztól!*” kérés. A „gonosz” itt valószínűleg a gonoszságot, a bűnt jelenti, a „megszabadítani” eredeti jelentése pedig „visszarántani”, tehát azt kérjük: *Isten tartson vissza minket a bűntől* (annak elkövetésétől, és nem: lehetőségétől)! De mivel nem vagyunk bábok Isten kezében (akiket tetszése szerint mozgathatna), ez nem jelentheti azt, hogy Istentől függ, visszatart-e a bűntől;

hanem *tőlünk függ a döntés, de az erőnk önmagában kevés (lehet), ezért Istentől kérünk erőt*, hogy megmenekülhessünk a büntől.

Lássuk mármost, *mi is az a „kísértés”, aminek a legyőzéséhez az erőt kérjük Istentől!* A kísértés más szóval csábítás; „kísértés” számunkra az a valami vagy valaki, *ami vagy aki el akar csábítani, el akar téríteni minket Isten útjáról, azaz a szeretet útjáról*; más szóval: a kísértés az Istenhez való hűségünk szakítópróbája. Tehát elsősorban nem a hétköznapi kisebb-nagyobb konkrét kísértéseiről van szó elsősorban, nem egyik vagy másik konkrét bűn elkövetésének veszélyéről (hiszen egy-egy bűn önmagában még nem jelenti azt, hogy elhagytuk Isten útját, csak elestünk: megbánhatjuk, fölkelhetünk és folytathatjuk az utat), hanem az igazi nagy Kísértésről, a nagy Bűnről: az Istentől és az Ő útjától való Elpártolásról (mert ha Isten útján botladozva, el-elesve, de újból és újból fölkelve járunk, az nem tragédia, de ha elhagyjuk az Ő útját és egészen más útra térünk, az tragédia).

Nézzük meg előbb, Jézusnak milyen kísértésekkel kellett szembenéznie, azután, hogy a mi hűségünket milyen kísértések teszik próbára.

Jézus (számunkra ismert) első kísértése nyilvános működésének megkezdése előtt, a pusztában történt (Mk 1,13). Bár nem tudjuk biztosan, miben állt (Máté és Lukács leírása valószínűleg más időpontokhoz kötődik), de a szövegösszefüggésből (Mk 1,11) következtetni lehet rá: „Tényleg Isten szeretett fia vagyok-e, akiben kedvét leli?” Ha nemmel felelt volna erre a kérdésre, akkor egészen más útra lépett volna, mint amit Isten neki szánt. (A mátéi-lukácsi három kísértéssel ez konkrétan is nyilvánvalóvá tehető...) Kafarnaumban Jézus gyors és nagy sikert aratott, de ebben ugyanakkora kísértés rejlett: „Maradj itt – és főképp gyógyítással foglalkozzál!” Ha így tesz, elszabotálja küldetését, ti. hogy egész Izraelben – hirdesse az ígét (Mk 1,38).

Nagy kísértés volt számára a szombati gyógyítások elhagyásának lehetősége (vö. Mk 2,27; 3,1-5). Ha félve a nép vezetőitől, enged a csábításnak (hiszen a másik hat napon gyógyíthatott volna az uralkodó szokások értelmében is), akkor ezzel egyfelől megtagadta volna Isten szeretetét, amely szombaton is árad és gyógyítani akar, másfelől igazolta volna a farizeusok hamis vallásosságát.

Már nyilvános működésének vége felé is felvetődik a döntő kísértés, hogy elmeneküljön a rá leselkedő

életveszély elől (Lk 13,31), de aztán a lehető legélesebben jelentkezik a Getszemáni kertben (Mt 26,34-44): „Ha lehetséges, múltjék el ez a kehely...” Még mindig eltűnhetne. De akkor egész eddigi útját, amelyen Istent követte, megtagadná, hiszen nem tartana ki a végsőig a szeretetben. Azonban az imádságban Istentől erőt merítve, legyőzi a kísértést.

Ezekből a példákban az is látható, hogy „Istentől, Isten útjától eltérni” nem azonos a látványos vagy kifejezett istentagadással; nem a szavak vagy az elméleti állásfoglalások számítanak, hanem a tettek, a tényleges életvitelünk!

Nézzünk most néhányat a mi nagy kísértéseink közül (bár ezek egyikével-másikával természetesen Jézusnak is meg kellett küzdenie).

Általánosságban, a Miatyánk első része alapján így fogalmazhatnánk: A fő kísértés az, hogy valami más legyen a legfontosabb számunkra, mint hogy Isten egészen átjárjon minket, hogy megvalósuljon az Ő országa, s hogy ezt Istentől várjuk ahelyett, hogy magunk tennénk meg az Ő akaratát, szándékát, terveit.

Konkrétabb kísértések, szakítópróbák:

A pénz. Ha nem is feltétlenül a meggazdagodás, a luxus vagy akár csak a polgári kényelem; de már az anyagi biztonság feltétlen vágya is. „Ahol a kincsed, ott lesz a szíved is” (Lk 12,34; ld. még: Lk 12,24.27-29; Mk 10,25; Mt 6,24)!

A félelem. Egyrészt a kinevetéstől, kigúnyolástól (Mt 5,11-12; 10,25b; 11,25; 19,12), másrészt a hatalmasoktól és üldözésüktől (Mt 6,26-29). Az elmúlt évtizedek mennyi példát adtak az ebből fakadó elpártolásra...!

A közvélemény. Elsősorban a legszűkebb környezet: a család, a rokonok, a munkatársak. „Mit szólnak az emberek?” Mekkora veszély, hogy ez határozza meg cselekedeteinket! (Vö. Mk 3,22.21.31-35; Mt 10,37).

A rossz és a szenvedés. Isten „kiszolgált” minket ezeknek (Mk 9,31; 10,33). Talán azért, mert közömbös? Netán gonosz? A kísértés: ne bízunk Benne, Isten nem érdemli meg. A kísértés: ne járjunk az Átala mutatott úton.

Az emberi gondolatok és hagyományok. Mert eltakarják Isten gondolatait és szándékait, akár öntudatlanul (vö. Mt 16,22-23), akár tudatos mesterkedés révén (vö. Mk 7,13).

Vallásosság kereszténység helyett. A Hitvallás fölmondása a hitvalló élet helyett, a szentségekhez járulás a szent élet helyett, pénteki böjt a szegények támogatása helyett (vö. Mt 7,21; 21,28-31; 9,13; 23,23-24.25-26). – És a legkevésbé látványos, *a legravaszabb kísértés:*

Belefáradás a szeretet gyakorlásába. A szeretet gyakori hiábavalósága annak tulajdonképpeni szakítópróbája. „Úgy sem megoldás semmire!” „Úgyis hiábavaló!” „Csak illúzió!” Bizony: „A gonoszság növekedésével sok szívben kihül a szeretet; de aki mindvégig (haláláig) kitart benne, az mentődik meg” (Mt 24,12-13). Csak a vég nélküli szeretet isteni, mondhatnánk úgy is: valódi szeretet; az, amely nem áll meg a jog, a szimpátia, a haszon – vagy éppen az eredményesség határán.

Ilyen és ezekhez hasonló kísértéseken, szakítópróbákon csak úgy tudunk úrrá lenni, ha Istenből merítünk erőt az imádságon keresztül: „Ne vígy minket kísértésbe – szabadíts meg a gonosztól!” (Persze nem ezt a formulát kell ismételtetnünk, hanem konkrét helyzeteket kell konkrét módon megbeszelnünk az Atyával.)

Végső összefoglalás. A Miatyánk azoknak az imája, akik számára Isten mindenkit feltétel nélkül szerető „Abba”; akiknek az a legfontosabb, hogy Isten átjárja őket; hogy Isten országa, a Szeretet országa megvalósuljon a Földön (és a Földön túl) azáltal, hogy mi megtesszük az Ő akarát; a Miatyánk azoknak az imája, akik kérik és veszik az ehhez szükséges szellemi kenyeret; kérik Isten bocsánatát a maguk bűneire és megbocsátanak az ellenük vétkezőknek; és akiknek az a legfontosabb, hogy minden kísértés, minden szakítópróba ellenére haláláig hűségesek maradjanak a szeretet útjához.

(1992)

JUHÁSZ MIKLÓS

RÓLATOK, MAGAMRÓL, MIRÓLUNK...

Nem elmélkedést, nem értekezést akarok írni, hanem vallomást. Rólatok, magamról, mirőlünk... Arról, hogy miért, miben, hogyan mondhatjuk magunkról: "mi"? Két házaspár, akiket egyébként rokon kapcsolat is összefűz, egy apáca, egy főiskolás, egy pap. Egy baráti kör. Hetenként három késő esti órát együtt olvasó, vitatkozó, feketekávézó és "pletykáló" társaság. Ezen túl - vagy inkább ezen innen? - emberileg, személynek szólóan is szeretik egymást. Frontátvonulások időkben persze kissé megmorogva egymást. Szociológiai háttérünket tíz gyermek, két iskolai osztály, laboratóriumi kutatás, egészségügyi raktári adminisztráció és egy nem-plébániai templom közössége adja. Munkaerkölcsre, tisztességükre, igazságosság-csúcsértékre, közéleti katolicizmusra nevelő szerzetesi iskolákból, szerzetesrendekből, kálvinista ihletésű családi körből, már az illegálitás idejében is kommunista édesapa mellől, cselédlányos, gyerekszobás polgári milióból, cserkészkedésből, rózsafüzér- társulatból, AC-s múltból, a lelkiismerete felett isteni tekintéllyel uralkodni akaró lelkiatyai vezetésből, patriarkális jellegű család-modellből, providás jellegű, liturgikus beállítottságú családtípusok-kal történt lelki és szellemi barátkozásokból...és nem is akarom folytatni hányféle (és egy-egy személyben persze keveredő, egymást átfedő, vagy időbelileg követő) szellemi-lelki miliókból jöttek, jöttünk.

És hol tartunk most? Van-e közös "mi"-profilunk? Egyek vagyunk abban, hogy keresztény hitünket akarjuk újra értelmezni; természetesen a tudatunkban, érzelmeinkben ma is elevenen ható múltunknak, szellemi-lelki háttérünknek megfelelően különböző mélységben. Van, aki szívesen ásna le egészen az alapokig, hogy onnét kiindulva építsen valami egészen újat. Van, aki megelégednék újszerű fogalmazásokkal. Mindegyikünknek tetszik az Isten= Szeretet megfogalmazás. Tetszik a szeretet-östény dinamizmusában kibontakozó belső isteni életről, ennek leghűbb földi lenyomatáról, a házasságról - közös olvasmányaink alapján - kialakított kép. Tetszik, hogy az erkölcsi csúcsérték a szeretet. Barátkozunk a szeretet konkretizálásával - adásban, szolgálatban, erő-nem alkalmazásban, illetve szegénységben, társadalmi